

Анастасія Даценко,

студентка 2 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Колабораціонізм в умовах російської агресії*

У незалежній Україні поняття колабораційної діяльності актуалізувалось після анексування Росією Криму і окупації частини Донецької і Луганської областей. У 2019 році Верховна Рада ухвалила законопроект «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо удосконалення відповідальності за

* Наукова керівниця – доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Світлана Ковальова

колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» (№ 7186). Однак, проекти мали розмиті формулювання колабораціонізму, не було чіткого розмежування між видами колаборації. Українським експертам стало очевидно, що колабораціонізм слід відрізняти від вимушеного співробітництва, яке має на меті виживання в умовах жорстокого окупаційного режиму, як засіб самозбереження і результат адаптації населення до екстремальних умов війни та окупації. [1, с. 17] Після довготривалих дискусій в українському політикумі, 3-го березня 2022 року, на восьмий день російсько-української війни, Верховна Рада ухвалила законопроект № 5144 – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)». [4] Це зміни до Кримінального кодексу, згідно з якими так званих колаборантів – людей, які підтримують будь-яку форму агресії Росії проти України, а також не визнають суверенітету України та висловлюються про це публічно, – можуть покарати.

Дуже важливим та вкрай необхідним у законопроекті стала пропозиція щодо запровадження кримінальної відповідальності за пропаганду «колабораціонізму» та публічні висловлювання на підтримку Російської Федерації, її окупаційної адміністрації та підтримуваних ними незаконних збройних формувань. З 15 березня 2022 року вступив у силу Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Так, в пояснювальній записці до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)» передбачено, що колабораціонізм як явище підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам України, тому повинен нести за собою відповідальність, встановлену законом. Нарешті було офіційно встановлено кримінальну відповідальність за колабораціонізм, як особливу форму державної зради, яка полягає у військовому, політичному, економічному, адміністративному, культурному, інформаційному, медійному співробітництві громадянина України з державою-агресором або її представниками, створеними чи підтримуваними нею незаконними збройними формуваннями, яке завдало шкоди державному суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України. [1, с. 18]

Але проблема колабораціонізму з'явилася не на порожньому місці і не зараз. Регіональний представник Українського інституту національної пам'яті в Полтавській області Олег Пустовгар вважає, що отруйні зерна

російських впливів у свідомості українських громадян засівалися десятиліттями.

— Упродовж багатьох років у державі, особливо в Криму, східних регіонах, недостатньо дбали про цілісну гуманітарну політику, патріотичне виховання молоді, інформаційну безпеку. А цим варто було займатися відразу після відновлення незалежності з 1991 року, — говорить Олег Пустовгар. — У багатьох громадах звільнення від російських впливів відбувається лише зараз. Свідомість українців змінюється саме під впливом російських ракет. Більшість це називають дерусифікацією. На мій погляд, точнішим визначенням є деімперіалізація. Йдеться про процес всеохоплюючого позбавлення українцями шкідливого російського імперського спадку. [3]

Викриттям колабораційної діяльності в Україні, займаються усі правоохоронні структури. В Офісі генпрокурора УНІАН повідомили, що за рік зареєстрували 4 454 факти: "Станом на 15 лютого 2023 року повідомлено про підозру у 1109 провадженнях. 940 справ вже скеровано до суду. Засуджено 290 колаборантів, 4 особи отримали рішення заочно". До речі, першим обвинувальним актом за колабораціонізм, який був направлений до суду, була історія мешканця Краматорська (Донецька область), який в одній з соцмереж виступив у підтримку дій РФ та заперечував факт російської збройної агресії. "Колабораційна діяльність справді має досить широкий спектр, починаючи від підтримки ворога у соцмережах, виправдання агресії, і завершуючи зайняттям посад при окупаційній владі. Поліція також фіксує всі ці моменти і розслідує", - зазначає речниця Нацполіції Мар'яна Рева. Станом на початок 2023 року Нацполіція має вже 2,3 тисячі проваджень щодо колабораційної діяльності. [5]

Більшість українців, які продовжують працювати (на користь рф) в окупації – заручники ситуації. Женевськими конвенціями забороняються заходи, що мають на меті спричинити безробіття чи обмежити можливості працевлаштування для робітників окупованої території, щоб примусити їх працювати на окупаційну державу (ст. 52 Женевської конвенції від 12 серпня 1949 про захист цивільного населення під час війни). Водночас систематичне порушення норм міжнародного права зі сторони росії варто сприймати як факт і мати на увазі, що й порушення ст. 52 Конвенції може мати місце. У складних обставинах окупації українці можуть бути змушені працювати на рф – чи то з примусу, чи внаслідок відсутності альтернативи. Один із прикладів порушення окупантами низки принципів міжнародного гуманітарного права – їхня діяльність у м. Енергодар. Росіяни намагаються контролювати персонал Запорізької АЕС: викрадають та катують працівників, готують станцію до повної експлуатації Росією. Ситуація з працівниками атомної електростанції особливо складна: працівники не можуть евакуюватися з міста разом з іншими цивільними людьми, адже

залишення АЕС без професійного нагляду може призвести до техногенної катастрофи. Водночас окупанти застосовують тортури до працівників станції. [6]

Наразі, впродовж минулого року в Україні до позбавлення волі на строк понад 10 років засудили 400 осіб, яких визнали винними у держзраді, колабораціонізмі, а також тих, хто наводив ракети та цивільні та військові об'єкти в Україні. Сімох із них засудили до довічного ув'язнення. Про це повідомив генеральний прокурор Андрій Костін. "За рік 400 зрадників, колаборантів і навідників засуджено до позбавлення волі на строк понад 10 років. 7 з них отримали довічне ув'язнення. Не припиняємо цю роботу та фокусуємо зусилля на викритті зрадників в органах державної влади та на стратегічних підприємствах", – розповів Костін на щорічній нараді з керівниками обласних прокуратур та підрозділів Офісу генпрокурора. Незмінним пріоритетом правоохоронних органів, за словами генпрокурора, залишаються міжнародні злочини РФ, їх документування, розслідування, допомога і відновлення справедливості для тих, хто постраждав. [2]

Тож, сучасна історія колабораціонізму почалась з 2014р. з початком війни Російської Федерації проти України. Формування нормативної бази щодо колабораційної діяльності і особливо зрозумілої практики покарань за злочини не носило в Україні до 2022р. системного і чітко визначеного характеру, що не могло не відбитись на однозначному ставленні до цього феномену в суспільстві.

Література

1. Долгорученко К. О. Колабораціонізм як феномен війни та наукове поняття в межах історико-правових досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2022. № 56. С. 16–19.

2. За 2023 рік в Україні засудили 400 колаборантів, зрадників та навідників – Костін → ZMINA. ZMINA. URL: <https://zmina.info/news/za-2023-rik-v-ukrayini-zasudyly-400-kolaborantiv-zradnykiv-ta-navidnykiv-kostin/> (дата звернення: 16.03.2024).

3. Колабораціонізм: чому на цей шлях стають наші громадяни. АрміяInform – Інформаційне агентство АрміяInform. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/28/kolaboraczionizm-chomu-na-czej-shlyah-stayut-nashi-gromadyany/> (дата звернення: 16.03.2024).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 16.03.2024).

5. Тотальне очищення: як війна допомагає виявити колаборантів та позбавитись кремлівських маріонеток назавжди. *Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/society/viyna-v-ukrajini-yak-viyna-dopomagaye-viyavlyati-kolaborantiv-ta-kremlivskih-marionetok-12161568.html> (дата звернення: 16.03.2024)

6. Цельєв О., Бідонько Х. Праця на тимчасово окупованих територіях та колабораціонізм – Право в умовах війни. URL: <https://law-in-war.org/pracza-na-tymchasovo-okupovanyh-terytoriyah-ta-kolaboraczionizm/> (дата звернення: 16.03.2024).

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**